

Denis Detling

Ž

Ključno pitanje:

„Umjetnost nije imala nikakve veze sa politikom.“ U kojoj mjeri se slažete s ovom izjavom?

T :

Politička kriza nakon ubojstva u Skupštini navela je kralja da uvede (osobnu) diktaturu. Integralno jugoslavenstvo, politički progoni, cenzura, ograničavanje građanskih sloboda, neke su od značajki diktature kralja Aleksandra. Ako na to dodamo lošu ekonomsku situaciju, kao odraz Velike depresije, možemo govoriti o situaciji u prvim godinama četvrtog desetljeća 20. stoljeća u Jugoslaviji. Ostaje ključno pitanje kako je to utjecalo na umjetnost i kakvi su bili odnosi između umjetnosti i režima.

Iako ovo pitanje nije osjetljivo i kontroverzno, ono je interesantno zbog činjenice da daje pristup političkim temama iz drugog ugla – umjetnosti. Pitanje odnosa između umjetnosti i režima vidi se, u ovom slučaju, kroz prizmu grupe umjetnika grupe Zemlja, proljetne izložbe u Beogradu i dvojicu svjetski poznatih umjetnika – Antuna Augustinčića i Ivana Meštrovića. Mada je za umjetnost (i ne samo u to vrijeme) bio zainteresiran uzak krug ljudi, a bio je koncentriran u velikim centrima, naročito Zagrebu i Beogradu, umjetnost je važna ne samo zato što predstavlja odraz situacije u zemlji i društvu, već i zato što je to odraz razmišljanja i postupaka političke i kulturne elite.

I **č** :

- Učenici će naučiti nešto o grupi umjetnika Zemlja, Antunu Augustinčiću, Ivanu Meštroviću, proljetnim izložbama u Beogradu 30-ih godina 20. stoljeća u Kraljevini Jugoslaviji
 - Učenici će moći shvatiti položaj umjetnika prema režimu i obrnuto
 - Učenici će steći svoje mišljenje o temi i izraziti ga koristeći argumente
-

C :

- Napraviti kritičku analizu povijesnih izvora
 - Dati tri različite perspektive za temu umjetnost i režim koristeći izabrane materijale
 - Pokazati odnos između (vizualne) umjetnosti i režima kralja Aleksandra u 30-im godinama 20. stoljeća, ideju nacionalnog unitarizma, ali i odnos režima prema umjetnosti
 - Prikazati položaj umjetnika prema režimu
 - Koristiti umjetnička djela kao povijesne izvore
 - Postići kritičko razmišljanje uz pomoć povijesnih izvora i potaknuti diskusiju
-

Učenici će steći znanja, razumijevanje i uvid u temu koristeći odabrani materijal – izvore (slike, pisane izvore, karte) i pripremljene uvodne tekstove. Dat će tri različite perspektive za temu umjetnost i režim. Rad na izvorima i multiperspektivnost trebaju pomoći da se tema razumije i da se odgovori na ključno pitanje

K 1.

Uvod – objašnjenje radionice i davanje ključnog pitanja: „Umjetnost nije imala nikakve veze s politikom.“ U kojoj mjeri se slažete sa ovom izjavom?

K 2.

Učenici rade u tri grupe s odabranim izvorima i uz dodatnu pomoć teksta iz karata. Postoje četiri vrste izvora – pisani izvori, fotografije, karte i reprodukcije umjetničkih djela. Sve tri grupe imaju isti zadatak, ali različite tvrdnje – grupe trebaju naći koje od navedenih tvrdnji jesu točne i objasniti svoj odgovor.

45
minuta

G 1.

Izvori: Razgovor između kralja Aleksandra i Ivana Meštrovića; Olga Manojlović o glorifikaciji vlasti; mapa javnih spomenika Kralju Aleksandru (i Petru) koje je izradio Antun Augustinčić; spomenik kralju Aleksandru u Varaždinu i Titu u Kumrovcu koje je izradio A. Augustinčić, skulptura Pijanci .

Tvrdnje:

Meštrović i Augustinčić bili su kritični prema režimu.

Umjetnički rad Augustinčića i Meštrovića bio je u službi režima.

Meštrović i Augustinčić bili su politički angažirani.

Umjetnički rad Augustinčića i Meštrovića je glorificiraju kralja Aleksandra.

Augustinčić i Meštrović su, u prvom redu, izvanredni umjetnici.

G 2.

Izvori: Odsustvo nekih od najboljih umjetnika s proljetne izložbe; kupovina umjetničkih djela prema broju primjeraka i cijeni; nazivi umjetničkih djela koja je kupio beogradska Palača (kralj – uz dodatnu mapu); prijedlog Palače za kupovinu slika i skulptura; značaj kupovine umjetničkih djela.

Tvrdnje:

Umjetnici su na proljetnim izložbama promovirali jugoslavensko jedinstvo u umjetnosti.

Proljetne izložbe su bile sastajalište izuzetnih umjetnika sa područja cijele Jugoslavije.

Palača (Kralj) i ministarstvo izdašno pomažu izložbe kako bi promovirali jugoslavensko jedinstvo.

Palača (Kralj) prilikom kupovine djela vodi računa samo o kvalitetu djela.

G 3.

Izvori: Program grupe Zemlja; Tabaković: Kult idiotizma (1929.); Vanja Radauš: Ispovijest (1932.); Krsto Hegedušić: Rekvizicija (1929.); Antun Mezđić: Deponij (1932.); Oton Postružnik: Pozdrav (1932.); Željko Hegedušić: 6.1. (1935.).

Tvrdnje:

Umjetnički rad grupe Zemlja izražava kritiku društvenih, političkih i ekonomskih prilika.

Umjetnički radovi grupe Zemlja podržavali su politiku režima.

Program grupe Zemlja odražavao je njihovu spremnost kritike trenutne situacije pa je rad Grupe zbog toga zabranjen.

K 3.

Predstavnici svake grupe trebali bi na crti označiti odgovore (između dviju ekstremnih tvrdnji: Umjetnost nije imala nikakve veze s politikom / Umjetnost je bila u bliskoj vezi s politikom) u skladu s argumentacijom njihovog grupnog rada.

Umjetnost nije imala nikakve veze s politikom

neutralno

Umjetnost je bila u bliskoj vezi s politikom

K 4.

Završna rasprava o ključnom pitanju.

- Meštrović i Augustinčić bili su kritični prema režimu.
- Umjetnički rad Augustinčića i Meštrovića bio je u službi režima.
- Meštrović i Augustinčić bili su politički angažirani.
- Umjetnički rad Augustinčića i Meštrovića je glorificirao je kralja Aleksandra.
- Augustinčić i Meštrović su, u prvom redu, izvanredni umjetnici.

Antun Augustin i Ivan Meštrović bili su među najznačajnijim kiparima u Kraljevini Jugoslaviji u međuratnom razdoblju, kada su imali veliki utjecaj na umjetnički život. Meštrović i Augustinčić bili su kritični prema režimu, a Meštrović je bio i jedan od osnivača likovne grupe Zemlja iz koje istupa 1933. Od tridesetih godina intenzivira svoje bavljenje javnim spomenicima. Sudjeluje i u brojnim javnim natjecanjima za spomenike u Jugoslaviji i svijetu, stječe ugled majstora spomenika, poglavito konjanika, te mu se u kolegama donosi status prvog državnog kipara.

Ivan Meštrović najpoznatiji je i najslavniji hrvatski kipar te jedan od najvećih suvremenih svjetskih umjetnika 20. stoljeća, koji je do kraja 1. svjetskog rata donekle iskazivao politički angažiranost i na ideji jugoslavenstva, u Kraljevini Jugoslaviji je vješto izbjegavao izravne političke sukobe.

U prvim godinama 30-ih godina 20. stoljeća izlaze njegove radove u Zagrebu i Beogradu (između ostalih i na 2. i 4. proljetnoj izložbi), Europi (London, Paris, Berlin, Prag, Manchester, Leeds, Belfast, München, Valencia, Barcelona, Beograd, Zürich, Bruxelles...) i Americi (Chicago, New York).

Antun Augustinčić i Ivan Meštrović su svakako najznačajniji hrvatski kipari 20. stoljeća, također svjetski poznati po spomenicima izvedenim širom svijeta. Augustinčić je bio jedan od osnivača likovne grupe Zemlja iz koje istupa 1933. Od tridesetih godina intenzivira svoje bavljenje javnim spomenicima. Sudjeluje i u brojnim javnim natjecanjima za spomenike u Jugoslaviji i svijetu, stječe ugled majstora spomenika, poglavito konjanika, te mu se u kolegama donosi status prvog državnog kipara.

izvor 1

Razgovor s Ivanom Meštrovićem

Razgovor je vođen prilikom poziranja za izradu biste nakon što je zagrebački časopis (izrazito projugoslavenski) Nova Europa, koji je izdavao dr. Milan Đurić, objavio u broju od 26. siječnja 1929. izjavu pod naslovom Novo stanje, koju su potpisali: dr. Laza Popović, dr. Ivan Politeo, dr. Ivan Belin, dr. Milan Đurić i Ivan Meštrović. U izjavi je izražena kritika spram uspostave diktature, kao nedemokratskog i napredno avanjanja problema. Taj broj Nove Europe bio je zbog izjave zabranjen.

– A to radi Vas Đurić? Zar on ne vidi da ovo nije Engleska i da se ovdje ne može kao kod njih?... Zatvorit ću ja njega. Pred sud ide on.

– Ako je tako, onda moramo pred sud svi koji smo s njime potpisali izjavu.

– To ne mora biti. Ako neke od vas neću zatvoriti, a neću, na primjer, Vas, a druge hoću, to tko tomu može?

– Da, sastavio jest on, ali smo i mi ostali supotpisali. On nam je izjavu pročitao, a mi smo se, uz manje primjedbe, s njom složno potpisali. Zato mi se čini da je pravo – ako je pravo – da svi jednako odgovaramo, ako ima odgovornosti.

Kralj je podulje utio, a onda se nasmijeo pa rekao:

– Vidjet ćemo to ćemo s njime. Ovaj put je izabrao dobro društvo, ali, ako se ne urazumi, ništa mu nećemo pomoći.

– Dr. Đurić eli na ovoj zemlji dobro, koliko makar tko od nas.

– To sam sklon vjerovati, ali ima i drugih koji ovoj zemlji čine dobro pa ih se mora u utkati, jer ono, kako bi oni htjeli da joj pomognu, ne ide, a to ne ide, ne valja.

– Zatim smo prešli na posao. On je sjedio mirno i kod tog prvog poziranja nismo mnogo razgovarali.

Ivan Meštrović, *Uspomene na političke ljude i događaje*, Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1993., 185

izvor 2

Osnovni

“Tako je u razdoblju pred izbijanje 2. svjetskog rata, vremenu najvećih političkih sukobljavanja i postavljanja zahtjeva za decentralizacijom države, glorifikacijom ličnosti kraljeva Petra i Aleksandra afirmirala ideje državnog centralizma i nacionalne monolitnosti, na gotovo identičan način kao što je veličanje ličnosti vladara ostvareno u vremenu socijalističke Jugoslavije, a posebno u posljednjoj deceniji njenog postojanja.”

Olga Manojlović Pintar, *“Tito je stena” (dis)kontinuitet vladarskih predstavljanja u Jugoslaviji i Srbiji 20. veka*, *Godišnjak za društvenu istoriju*, 2-3-, 2004., 86-87

Izvor 3

M A A č č A (P)

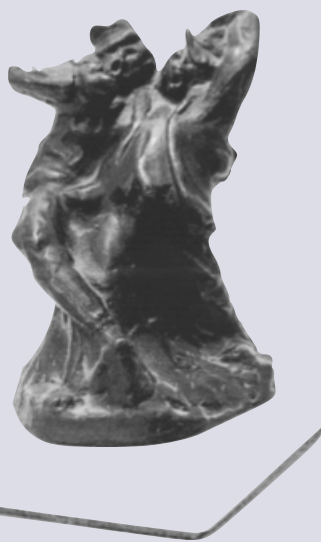
Plava boja - napravljeni spomenici (uništeni tijekom Drugog svjetskog rata)
Crvena boja - skice za spomenike

kartu izradio Denis Detling

Izvor 5

S P

Skulptura Pijanci, autora Antuna Augustin i a prikazuje u punoj figuri dva mu ka lika – mr avog andara i debelog financa (personifikacija re ima) – kako zagrljeni teturaju i pjevaju. Kao niti jedna druga od njegovih poznatih nam skulptura Pijanci jasno i glasno izra avaju duh grupe Zemlja (koje je Augustin i 1929. bio jedan od osniva a i pripadao joj do 1933.), sna nije i ja e nego to su to inili njegovi anga irani crte i kojima je sudjelovao na izlo bama. To to Pijanci u to vrijeme nisu bili izlagani i

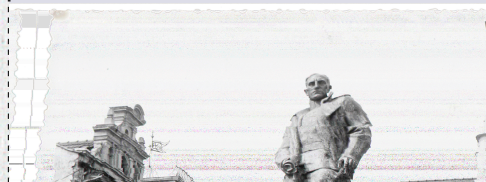

britkost umjetni kog izraza podr avava nas u uvjerenju da su nastali kao Augustin i eva reakcija na policijsku zabranu svih aktivnosti grupe Zemlja u travnju 1935. godine, a to se poklapa s iskazom sada njegov vlasnika da je i prvotna vlasnica Ksenija Kantoci skulpturu datirala u 1935. godinu.

Izvor 4

S ž T K A
A A č č

Spomenik Aleksandru I. Ujedinitelju podignut je 1935. u Vara dinu (sru en 1941.). Spomenik Josipu Brozu Titu postavljen je u Kumrovcu 1948.

Gradski muzej Varazdin 61552 /
en.wikipedia.org/wiki/File:Tito_spomenik1.jpg

Grupa 2

K Ć ? O Ć !

- Umjetnici su na proljetnim izložbama promovirali jugoslavensko jedinstvo u umjetnosti .
- Proljetne izložbe bile su sastajalište izuzetnih umjetnika s područja cijele Jugoslavije.
- Palača (Kralj) i ministarstvo izdašno su pomagali izložbe u svrhu promocije jugoslavenskog jedinstva.
- Palača (Kralj) prilikom kupovine dijela vodi računa samo o kvalitetu djela.

Od 1929. u Beogradu se u organizaciji umjetničkog društva Cvijeta Zuzorić održavaju tzv. proljetne izložbe. One su nastavak tzv. jugoslavenskih izložbi koje su se organizirale još od 1904.

Izvor 1

N Ć Ž

“S izložbe (Prve proljetne izložbe op.a.) odsustvuju ne samo mnogi od najboljih umjetnika koji su trenutno u inozemstvu - Milunović, Dobrović, Čukanović, Uzelac - i ija se neprisustvo razumije i opravdava, nego odsustvuje i velik broj umjetnika koji su kod kuće. Beogradski umjetnici zastupljeni su skoro svi, od slovenskih jedva trojica- četvorica, a od hrvatskih nema najboljih, to no onih ija su se djela o ekivala s nestrpljenjem: nema Me trović a, Krinić a, Babić a, Mić a, Augustinić a, Becić a. Njih zastupaju, u gomili, slabiji umjetnici, od kojih bi samo nekolicina mogla sudjelovati na izložbi i s veoma smanjenim brojem radova.”

M. Kašanin, *Umetničke kritike, Beograd 1968, str. 143-144.* u R. Vučetić: *Cvijeta Zuzorić i kulturni život Beograda 1918–1941., Beograd, 2003.*

Izvor 2

K

K Ć Ž	Ministarstvo obrazovanja	Općina	Kraljev dvor	Privatni
Druga izložba iz 1930.	23	26	0	12
Treća izložba iz 1931.	28 (101 000 din)	4	28 (72 900 din)	8
Peta izložba iz 1933.	nema podataka	nema podataka	nema podataka	1

R. Vučetić, *Cvijeta Zuzorić i kulturni život Beograda 1918–1941., Beograd, 2003., str.712. (AJ, 66-376-614; AJ, 74-350-182; AJ, 74-494-199)*

M Ć :

1. Tko je najveći otkupitelj slika? Što misliš zašto?
2. Pokušaj objasniti zašto privatna lica otkupljuju manje umjetnina?
3. Što misliš, ima li to ikakve veze s kvalitetom izloženih radova?

Izvor 3

Ć Ć

Udruženje Cvijeta Zuzorić, organizator proljetnih izložbi, u dopisima Ministarstvu prosvjete naglašavalo je značaj otkupa. “... dosada (je) na proljetnim izložbama bio najveći kupac NJ. V. Kralj i Ministarstvo prosvjete, ba zato to na ovim reprezentativnim izložbama sudjeluju umjetnici iz cijele države.”

Radina Vučetić, *Jugoslavenstvo u umjetnosti i kulturi – od zavodljivog mita do okrutne realnosti (Jugoslavenske izložbe od 1904.-1940.), Časopis za suvremenu povijest, br 3., Zagreb, 2009., 712.; prema Arhiv Jugoslavije, 66-113-366*

P Ć :

1. Što je po mišljenju Cvijete Zuzorić razlog da su Kralj i Ministarstvo prosvjete najveći otkupitelji slika.

Izvor 4

P

Nakon završene Druge proljetne izložbe slikari Jovan Bijeli i Vaso Pomorić u svibnju 1930. pišu ministru da je zajednička izložba uspjela „kako visokim nivoom izloženih djela, tako još i jednim drugim momentom - naime: kad su se sve narodne snage sjedinile za dobro domovine, u tome vremenu našli su se na okupu i pioniri zavjetovane jugoslavenske misli“.

Radina Vučetić, *Jugoslavenstvo u umjetnosti i kulturi – od zavodljivog mita do okrutne realnosti (Jugoslavenske izložbe od 1904.-1940.)*, Časopis za suvremenu povijest, br. 3., Zagreb, 2009., 71o.; prema Arhiv Jugoslavije, 66-381-617

M Ć :

1. Što slikari smatraju većim uspjehom kod Druge izložbe: visoka razina izloženih djela ili to što su se na izložbi okupili oni koji zagovaraju jugoslavensku misao?

Izvor 5

N (P) Ć ()

Prilikom otkupa slika od strane Dvora zamjetno je da su najčešće otkupljivana djela s motivima mrtve prirode i djela koja se vežu uz razne dijelove Jugoslavije, to se može vidjeti iz naslova djela:

Motiv iz Ohrida
Primorski motiv
Dalmatinske kuće
Veles
Oko Tetova
Korčula
Iz Hvara
Pogled na trg u Prizrenu
Maglaj u Bosni

R. Vučetić, *Cvijeta Zuzorić i kulturni život Beograda 1918–1941.*, Beograd, 2003., str.712,713 (Arhiv Jugoslavije,

P :

Što misliš zašto se prilikom otkupa slika vodila briga da slike budu vezane uz razne dijelove Jugoslavije?

Izvor 6

P P Ć

Prijedlog za otkup slika i skulptura na injen za Dvor sadržavao je prezime i ime umjetnika i trebao je sadržavati karakteristike izloženog djela. U stvarnosti je to izgledalo ovako:

Vidmar Nande - Slovenac iz Ljubljane. Uzima motive iz narodnog života.

Kralj France – iz Ljubljane, vođa generacije koja se pojavila po oslobođenju.

Paladini Petar – Dalmatinac porijeklom. Ivi i radi u Beogradu.

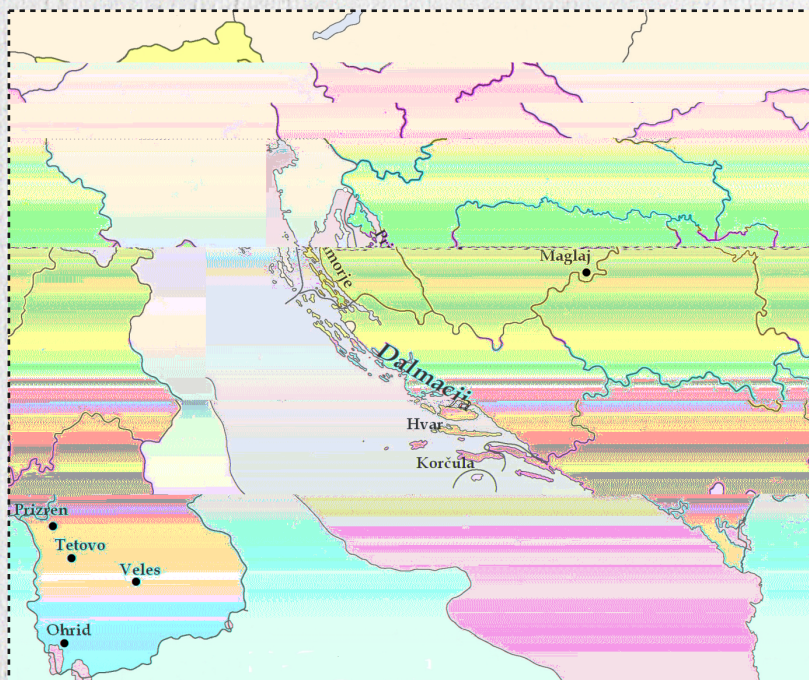
Ružička Kamilo – Slikar iz Zagreba; sudjeluje na svim jugoslavenskim izložbama.

Uzelac Milivoj – Rođen u Mostaru, iživio u Parizu. Smatra se jednim od glavnih predstavnika suvremene naše umjetnosti. Ima lijepo ime u inostranstvu.

R. Vučetić, *Cvijeta Zuzorić i kulturni život Beograda 1918–1941.*, Beograd, 2003., str. 713; prema Arhiv Jugoslavije, 74-243-366

P :

Ističu li se u prijedlogu otkupa karakteristike umjetničkog djela? Što je Dvoru bitno za otkup?

Grupa 3

K Ć ? O Ć !

- Umjetnički rad grupe Zemlja izražava kritiku društvenih, političkih i ekonomskih prilika.
- Umjetnički radovi grupe Zemlja podržavali su politiku režima.
- Program grupe Zemlja odražavao je njihovu spremnost da kritiziraju trenutnu situaciju, pa je rad Grupe zabranjen.

Grupa Zemlja (punim nazivom Udru enje likovnih umjetnika Zemlja) bila je statutarno udru enje anga iranih, politi ki lijevo orijentiranih likovnih umjetnika koje je djelovalo od 1929. do 1935. godine.

Grupa je nastala u vremenu izbijanja gospodarske krize, smrti Stjepana Radi a i uspostave diktature. Veliki posredni utjecaj na grupu Zemlja imali su knji evnik Miroslav Krle a, njema ki slikar Gerog Grosz i njema ka likovna grupa Nova stvarnost (Neue Sachlichkeit).

Izvor 3

R š: I

Izložba Zemlja u
Umjetničkom paviljonu,
Zagreb, 1932.

O :
Kako je prikazan svećenik, a kako ispovjednica?

Izvor 4

Крсто Хегедушиќ: Реквизиција (1929)

Izložba udruženja umjetnika Zemlja, Zagreb, 1929.: <http://www.ipress.hr/kultura/izložba-krste-hegedusica-za-deset-godina-galerije-adris-14514.html>

O :
Što slika prikazuje?
Rekvizicija znači prisilno, odnosno privremeno oduzimanje imovine uz namiru/ nadoknadu, obično u ratne svrhe. Što ti misliš, hoće li seljaci sa slike dobiti nadoknadu?

Izvor 5

A M đ ć: D

(1932.)

Izložba Zemlja u Umjetničkom paviljonu, Zagreb, 1932.

O :
U pozadini slike je Zagreb, no što slika pokazuje?
U kakvoj je to vezi s naslovom izložbe?

Izvor 6

O P ž :
P (1932.)

Izložba Zemlja u
Umjetničkom paviljonu,
Zagreb, 1932.

Postružnik O.

Pozdrav

O :

1. Zastava je simbol neke države. Kako bi ti držao zastavu svoje zemlje kada bi je netko pozdravljao?
2. Kako je ovdje prikazana? Izbroji osobe na slici, a koliko lica vidiš?
3. Kod lica koja vidiš, radi li se tu o konkretnoj osobi ili možda ona nekoga predstavlja?

Извор 7

Ž H š ć:
6. č (1935.)

Moderna galerija
Zagreb, MG-2891;
photo by Goran Vranic.

O :

1. Naslov slike je 6.siječnja. Što se dogodilo 6.siječnja 1929.?
2. Svi likovi na ovoj slici hodaju prema kamenu na kojem stoji 6.1. Što misliš, što je autor ovom slikom prikazao?
3. Pogledaj koji se sve likovi nalaze na slici. Kako su prikazani? Predstavljaju li stvarne osobe ili ti likovi predstavljaju određene grupe. Ako predstavljaju određene grupe, kakav je stav autora slike prema njima? Što misliš?
4. Pojavljuje li se negdje smrt u pozadini?
5. Što je prethodilo događaju od 6.1.1929.?
6. Što misliš kakav je stav autora, na temelju slike, prema događaju od 6.siječnja 1929.?